

Kapyá atu ba Pol hato hi Epesus Abô môñ

Pol hato kapyá êntêk hadêñ avômalô Epesus. Epesus ma malak lôk athêñ bêñ. Pol lo Silas bôk i lomalak lomalak ek enañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi bêñ hadêñ avômalô aleba êyô Epesus havin (Ap 18:18-21; 19:1-41). Haven yam ma Pol hi hamô Epesus hathak loñbô ba hamô hatôm sondabêñ lô. Vêm ma hatak Epesus ba hi ma hato kapyá êntêk.

Hato ek embatho iniñ êvhavin loñ. Ma miñ hato ek enañ iniñ kambom bêñ ami. Hadôñ thêlô hathak Wapômbêñ anêñ wapôm lomalama. Ma hik êvhavin anêñ loñondê mavi thô hadêñ i.

Pol hamô koladôñ ma hato kapyá êntêk hadêñ 60 AD la.

Pol hêv lamavi

¹ *Ya Pol, Yisu Kilisi anêñ aposel hathak Wapômbêñ da anêñ lahavin. Yahato kapyá êntêk hadêñ avômalô mathen anêñ Epesus takatu ba êvhavin ba esopa Yisu Kilisi. ² Alalôaniñ Kamik Wapômbêñ lôk Anyô Bêñ Yisu Kilisi nêñem iniñ wapôm lôk labali êndêñ môlô.

Wapômbêñ hêv nôñ mavi lomalama hadêñ alalô hathak Kilisi

³ *Alalô nambô Wapômbêñ, alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ Lambô. Yani bôk hêv Lovak

---

* **1:1:** Ap 18:19-21; 19:1   * **1:3:** Ep 2:6

Mathen anêḡ mek mavi hathak nôm kama loma-loma anêḡ malak leḡ yôv hadêḡ alalô takatu ba amiḡ haviḡ Kilisi. ⁴*Sêbôk atu ba miḡ hapesan pik ami denan ma halam alalô takatu ba amô haviḡ Kilisi ek nambitak mathen lôk kambom mi êḡjêk yani ma. ⁵*Ma lahaviḡ alalô ba intu hathak anêḡ lamavi lôk anêḡ auk ma bôk habi sêk yôv ek nambitak anêḡ nali esak Yisu Kilisi. Hadum aêḡ ⁶ek avôm alô nêmbô anêḡ wapôm lôkmanḡiḡ. Yani hanḡasô anêḡ wapôm êḡ oyan biḡ ek alalô takatu ba amiḡ haviḡ Nakaduḡ, anêḡ biḡdaluk anôḡ.

⁷*Yani hawa alalô vê hathak Kilisi anêḡ thalalen ba hale alalôaniḡ kambom liliḡ hathak anêḡ wapôm anêḡ sam valaluk. ⁸Ma hanḡasô anêḡ wapôm takatu ba hayô abôlêk siḡ ba halelope hayô hamô alalô lôk hêv auk bêḡ ek nayala nôm kama lomaloma sapêḡ. ⁹*Sêbôk ma yani kapô mavi ba havak auk loḡ kapô hathak Kilisi. Ma lêk hik anêḡ auk êḡ thô hadêḡ alalô. ¹⁰*Auk êḡ ma auk isup nôm kama takatu ba hamô pik lo leḡ esak doḡtom ba nêmbô Kilisi viḡiḡ. Nôm êḡ tem imbitak êḡndêḡ anêḡ waklavôḡ.

¹¹*Nôm kama takatu ba Wapômbêḡ lahabi nimbitak ma lôkthô tem nimbitak aêḡ. Ma bôsêbôk ma lahabi nena tem enja yêlô ḡê Israeḡ ba habutiḡ anêḡ sêk hayô hêk yêlô. Ba intu hathak Kilisi yani hawa yêlô hatôm anêḡ sam. ¹²Yani hadum aêḡ ek yêlô ḡê môḡ takatu ba aêv maleḡiḡ ek Kilisi nabam anêḡ athêḡ lôkmanḡiḡ. ¹³Ma havenḡ yam ma môlô

* **1:4:** Jon 15:16   * **1:5:** Jon 1:12   * **1:7:** Ep 2:7; Kol 1:14

* **1:9:** Lom 16:25   * **1:10:** Kol 1:16,20   * **1:11:** Lom 8:28-29

olaŋô abô avanôŋ aêŋ iyom. Abô êŋ ma Abô Mavi atu ba nêŋ mômô bulubiŋ. Mômô olaŋô ba ôêvhaviŋ, êŋ ma Wapômbêŋ habutiŋ anêŋ sêk hayô hêk mômô. Sêk êŋ ma Lovak Mathen atu ba Wapômbêŋ bôk havak abô yôv ek nêŋ êlêŋ. ¹⁴ *Wapômbêŋ hêv Lovak Mathen hadêŋ alalô hatôm nôŋ mavi atu ba havak abô ek nêŋ anêŋ dahô, ek waklavôŋ êŋ ma tem nêŋ anêŋ avômalô vê ênjêk kambom lomaloma. Ba intu nabam anêŋ athêŋ lôkmaŋgiŋ esak leŋ.

Pol hateŋ mek ek avômalô Epesus

¹⁵ Yahalaŋô abô takêŋ hathak mômô ôêvhaviŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi lôklokwaŋ lôk lemimhaviŋ avômalô mathen lôkthô. Aêŋ ba ¹⁶ yahaŋaŋ yalenmavi velelevele hadêŋ Wapômbêŋ hathak mômô halôk yenaŋ mek. ¹⁷ *Yahateŋ mek lôbôlôŋ ek Wapômbêŋ nêŋ anêŋ Lovak Mathen êndêŋ mômô ek nêŋ auk mavi lôk injik abô lôk kup thô êndêŋ mômô ek noyala yani katô anôŋ. Yani ma alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ Lambô lôkmaŋgiŋ. ¹⁸ Ma yahateŋ mek ek Wapômbêŋ nêŋ deda mavi êndôk mômô kapôlômim ek noyala nômbêŋ atu ba halam mômô ek nôŋnêŋ malemim esak. Nôm takêŋ ma wapôm lôkmaŋgiŋ anôŋ ek anêŋ avômalô mathen neja emben yam. ¹⁹ *Ma yahateŋ ek mômô noyala anêŋ lôklokwaŋ anôŋ biŋ atu ba hathak hadum ku ek hêv alalô takatu ba aêvhaviŋ yani sa. Lôklokwaŋ êŋ iyom intu ²⁰ *bôk hik Kilisi liŋ hêk ŋama hathak ba hadô yani hamô Wapômbêŋ baŋ vianôŋ anêŋ

---

* **1:14:** 2Ko 1:22   * **1:17:** Kol 1:9   * **1:19:** Kol 1:11   * **1:20:** Sng 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12

leŋ. ²¹ *Loŋ êŋ ma Kilisi hamô vuliŋ anôŋ ek ŋgôkba lôk ŋgôk bêŋ lomaloma ma aŋela bêŋ lôk lôklokwaŋ sapêŋ ma ñê lôk athêŋ bêŋ lôkthô takatu ba tem nêmo êndêŋ lêk ma embeŋ yam imbiŋ. ²² *Wapômbêŋ hatak nômkama lôkthô hamô Kilisi anêŋ lôklokwaŋ vibiŋ ma hêv yani ek imbitak nômkama sapêŋ anêŋ alaŋ ek nêmo anêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhaviŋ yani sa. ²³ *Avômalô êvhaviŋ ma hatôm yanida liŋkupik. Yani hamô thêlô kapô lôk nômkama sapêŋ kapô ba hayô abôlêk siŋ.

2

Wapômbêŋ hêv lôkmala hadêŋ alalô ñê ñama

¹ *Sêbôk ma môlô ovalaki abô balabuŋ ba udum kambom lomaloma ba intu môlô kapôlômim bôk hama yôv. ² *Bôk olaŋô pik anêŋ auk ba osopa ŋgôk Sadaŋ anêŋ abô. Yani ma anyô bêŋ ek ŋgôk takatu ba êmô pik vuliŋ. Ma lêk hadum ku haviŋ avômalô takatu ba ibi leŋôndôŋ siŋ ek nedaŋô Wapômbêŋ anêŋ abô. ³ *Bôk alalô lôkthô amô hatôm thêlô ba asopa kapôlôŋiŋ bô anêŋ thethaŋak lôk anêŋ auk. Alalô lôk avômalô takatu ba evathu hamô pik ayabiŋ Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ iyom.

⁴⁻⁵ *Ba intu kambom takatu ba bôk adum ma bôk hik alalôaniŋ kapôlôŋiŋ vônô yôv. Ma doŋtom Wapômbêŋ anyô hêv kapô lôk lahaviŋ alalô bêŋ anôŋ ba hêv lôkmala hadêŋ alalô haviŋ Kilisi. Avanôŋ biŋ nena Wapômbêŋ hêv alalô bulubiŋ

* **1:21:** Kol 1:16; 2:10   * **1:22:** Sng 8:6   * **1:23:** Lom 12:5; Ep 4:10,15; Kol 1:18   * **2:1:** Kol 1:21; 2:13   * **2:2:** Kol 3:7; Tit 3:3
* **2:3:** Kol 3:6   * **2:4-5:** Lom 6:11-13

hathak anêḡ wapôm. ⁶*Ma hik alalô liḡ haviḡ Kilisi ba hadô alalô amô malak leḡ haviḡ yani. Alalô amô haviḡ Yisu Kilisi ba intu hadum nôḡ takêḡ aêḡ. ⁷Yani hadum nôḡ mavi takêḡ ek alalô hathak Yisu Kilisi ek wak nôḡmbêḡ atu ba tem imbitak embeḡ yam ma yani hatôm injik anêḡ wapôm anôḡ biḡ atu thô. ⁸Avanôḡ, Wapômbêḡ anêḡ wapôm hêv môlô bulubiḡ hathak unim ôêvhaviḡ. Hêv oyaḡ biḡ ba miḡ udum nôḡmlate ek owa bulubiḡ êḡ ami. ⁹*Ma miḡ hayê môlô unim ku ba hêv ami. Ba intu miḡ hatôm anyôla embam yanida ami. ¹⁰*Mi, alalô takatu ba amô haviḡ Yisu Kilisi ma Wapômbêḡ da baḡ hapesaḡ lukmuk ek nandum ku mavi takatu ba bôk hapôpêk yôv ek nandum.

Kilisi hadum avômalô Israeḡ lôk avômalô loḡ buyaḡ ibitak doḡtom

¹¹Aêḡ ba môlô ḡê loḡ buyaḡ lemimimbi nena bôk ôḡ viyaiḡ ek avômalô Israeḡ. Thêlô ethak elam môlô nena, “ḡê miḡ eḡgothe kupik ami”. Ma elam thêlôda nena, “ḡê eḡgothe kupik”. Ku êḡ ma ku bahenḡ iyom. ¹²*Môlô bôk ôḡ daimbô ek Kilisi ma môlô miḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô hatôm Israeḡ ami. Ma tabô takatu ba Wapômbêḡ bôk havak haviḡ Israeḡ ma miḡ hathak môlô ami. Ma môlô miḡ ôêv malemim ek nôḡ mavi la ami lôk ôḡ pik oyaḡ ma Wapômbêḡ mi. ¹³*Sêbôk ma môlô ôḡ daimbô ek Wapômbêḡ, ma doḡtom lêk ôḡ haviḡ Yisu Kilisi ba intu Wapômbêḡ hawa

* **2:6:** Kol 2:12   * **2:9:** 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9   * **2:10:** Tit 2:14

* **2:12:** Lom 9:4; Kol 1:21   * **2:13:** Kol 1:20

môlô halêm bidonj oyanj ek yani hathak Kilisi anênj thalalenj.

14 *Kilisi da ma alalôaniņ yôhok ba hadum ek yêlô Israêl lôk môlô avômalô loņ buyanj nambitak ôdônj donjom. Sêbok ma alalô apôlik hathak i ba hatôm badênj hayanj thêlô lôk alalô kisi, ma donjom lêk Kilisi hamô badênj ênj lu. 15 *Badênj ênj ma Israêl iniņ abô balabunj lomaloma. Ma Kilisi hama ba hapole abô takênj vê ek indum ôdônj ju ênj nimbatak ôdônj lukmuk donjom nêômô yani kapô. Hadum aênj ba intu yôhok habitak. 16 *Ma ôdônj ju ênj ma yani hakapo i hathak donjom ek nimbatak kupik donjom hathak ik yani vônô hathak a ek indum yôhok imbiņ ôdônj lukmuk ênj ma Wapômbênj. Aênj ba intu Yisu hik alalôaniņ apôlik ênj vônô hathak a. 17 *Yani halêm ba hanaņ abô yôhok hadênj môlô takatu ba omô daimbô lôk yêlô takatu ba amô bidonj. 18 Aênj ba hathak Kilisi anênj ku ma Lovak Matherj donjom iyom hapesanj loņondê ek môlô lôk yêlô ana bidonj ek Kamikbênj.

Alalô ma Anyô Bênj anênj unyak mathenj

19 *Aênj ba sêbok ma môlô ôtôm avômalô takatu ba etak iniņ loņ ba i buyanj ma pik mi. Ma donjom lêk môlô ma Wapômbênj anênj loņ lôklinyjak anênj avômalô haviņ avômalô mathenj sapênj. Ma môlô omô Wapômbênj anênj unyak lo loņ. 20 *Alalô nê aêvhaviņ hatôm unyak atu ba Wapômbênj halav. Aposel lo plopet êtôm unyak ênj anênj bum ma Yisu

---

* **2:14:** 1Ko 12:13   * **2:15:** Kol 2:14   * **2:16:** Sek 9:10; Kol 1:20,22   * **2:17:** Ais 57:19   * **2:19:** Ep 3:6   * **2:20:** 1Ko 3:11

Kilisi da ma hatôm landiņ. ²¹ *Anyô Bêņ Kilisi hagêgê unyak êņ lôkthô loņ ba hadum ba halumbak bêņ ba habitak unyak matheni ek yanida. ²² *Ma Kilisi halav unyak êņ hathak môlô avômalô loņ buyaņ haviņ. Halav môlô hathak doņtom haviņ anêņ avômalô lôkthô hatôm unyak matheni ek Wapômbêņ êmô esak anêņ Lovak Matheni.

3

Pol hik Wapômbêņ anêņ auk loņ kapô thô hadêņ nê loņ buyaņ

¹ *Wapômbêņ hadum nô mavi takêņ ba intu ya Pol yahathak yahalek yavenđôņ lêlô hadêņ Kamikbêņ. Ma yahamô koladôņ ek malê nena yahadum Yisu Kilisi anêņ ku ek yahêv môlô nê loņ buyaņ sa. ² *Môlô bôk olaņô yôv nena Wapômbêņ hêv anêņ wapôm hadêņ ya ba hêv ku yanêm môlô sa. ³ *Ma hik anêņ auk loņ kapô êņ thô hadêņ ya hatôm atu ba bôk yahato abô dokte hathak yôv hêk kapyia êntêk. ⁴ Osam abô êņ, ma tem noyala yenaņ auk esak auk loņ kapô takatu ba hathak Kilisi. ⁵ Wapômbêņ miņ bôk hik auk loņ kapô takêņ thô hadêņ avômalô bôsêbôk ami. Ma doņtom lêk Wapômbêņ hik nô mavi takêņ thô hadêņ anêņ plopet lôk aposel matheni hathak Lovak Matheni. ⁶ *Ma auk loņ kapô êņ ma aêntêk. Hathak Abô Mavi ma môlô avômalô loņ buyaņ takatu ba ômô haviņ Yisu Kilisi ma tem Wapômbêņ imbi sam doņtom êndêņ môlô êtôm sam atu ba habi hadêņ yêlô avômalô

---

* **2:21:** 1Ko 3:16   * **2:22:** 1Pi 2:5   * **3:1:** Plp 1:7,13   * **3:2:** Kol 1:25   * **3:3:** Ep 1:9-10; Kol 1:26   * **3:6:** Ep 2:13,16-19

Israel. Ma môlô lêk ubitak kupik donjom havin yêlô Israel. Ma môlô lôk yêlô Israel tem naja nô m takatu ba Wapômbênj bôk havak abô hathak imbinj i.

⁷ *Hathak anênj lôklokwanj ma Wapômbênj hêv anênj wapôm hadênj ya ek yambitak Abô Mavi ênj anênj anyô ku. ⁸ *Ya ma yaôna lôk ek Wapômbênj anênj avômalô mathênj lôkthô, ma donjom hêv anênj wapôm hadênj ya ek yananj anênj Abô Mavi esak Kilisi anênj nômkama kêkêlô êndênj môlô nê lonj buyanj. Nômkama takênj halôk ba hi bomanj ba minj hatôm anyôla eyala anênj ôdônj ami. ⁹ Ma yani hêv ya ek yangik auk lonj kapô ênj thô êlêm yainj ek avômalô sapênj nêgê. Wapômbênj atu ba hapesanj pik lo lenj bôk havunj auk lonj kapô ênj hadênj mônj anônj aleba lêk ma hik thô. ¹⁰ Yani hadum aênj ek ngôk bênj ma anjela lôk athênj anênj lenj sapênj nêgê nena yani lêk hakapo avômalô lonj buyanj lôk Israel ba ibitak avômalô êvhavinj donjom. Ek batu neyala anênj auk kêkêlô lôkmanjinj takênj. ¹¹ Wapômbênj hadum aênj ek hasopa anênj auk atu ba bôk lahabi hadênj mônj anônj. Ma hathak alalôaninj Anyô Bênj Yisu Kilisi ma nô m takênj lêk hik anônj.

¹² *Alalô aêvhavinj Kilisi ba amô havinj yani ba intu minj akô ek ana bidonj ek Wapômbênj ami. Mi, ayala avanônj binj nena yani lamavi ek alalô. ¹³ Aênj ba môlô minj kapôlômim malainj esak vovanj takatu ba yahawa hathak môlô ami. Mi, môlô ma nômbênj hêk Wapômbênj ma ba intu yahawa vovanj takênj.

Pol hatenj mek

---

* **3:7:** Kol 1:25   * **3:8:** 1Ko 15:9-10   * **3:12:** Jon 14:6; Lom 5:2

14 Yalenḡhabi nôm takatu ba Wapômbêḡ hadum ba yahathak yahalek yavenḡdôḡ lêlô hadêḡ Kamikbêḡ. 15 Yani bôk hapesaḡ avômalô pik lo lenḡ ba hév athêḡ hadêḡ thêlô lôkthô. 16 Yahateḡ mek ek nômkama lôkthô anêḡ alaḡ lôkmaḡḡiḡ nena nêḡ Lovak Matherḡ êndôk môlô kapôlômim ek embatho môlô loḡ esak yanida anêḡ lôklokwaḡ bêḡ 17 *ek Kilisi enja loḡ êmô môlô kapôlômim esak unim ôêvhaviḡ. Ma yahateḡ mek nena Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ ma indum ba numiḡ lôklokwaḡ êtôm a anêḡ ḡgalôk halôk pik ba havalonḡ loḡ 18 ek môlô lôk ḡê mathenḡ lôkthô hatôm noyala nena Kilisi anêḡ lahaviḡ ma bêḡ anôḡ ba anêḡ daim hathak bomaḡ ma halôk bomaḡ ba hi ma anêḡ vova ma hi ba hi iyom. 19 Kilisi anêḡ lahaviḡ ma hi bomaḡ ba miḡ hatôm anyôla eyala anêḡ daḡ ami. Ma doḡtom yahateḡ mek ek Wapômbêḡ injik lahaviḡ êḡ thô êndêḡ môlô ek anêḡ nômkama mavi lôkthô atu ba hamô yanida kapô ma êmbôlô môlô kapôlômim siḡ. 20 Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ hathak hadum ku hamô alalô kapôlôḡiḡ. Ma hathak lôklokwaḡ êḡ ma yani hatôm indum nômkama takatu ba alalô anaḡ lo lenḡḡhabi hathak. Ma malêla takatu ba alalô miḡ hatôm lenḡḡimbi ami ma yani hatôm indum nôḡ takêḡ imbiḡ. 21 Aêḡ ba alalô takatu ba aêvhaviḡ nabam Wapômbêḡ lôkmaḡḡiḡ esak Yisu Kilisi anêḡ athêḡ ni ba ni êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Avanôḡ.

4

Avômalô êvhaviḡ ma Kilisi anêḡ liḡkupik

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7

1 *Aênj ba ya Pol, ôpatu ba hamô koladônj hathak Anyô Bênj anênj athênj, yahasonj môlô lokwanj ek nôômô êtôm atu ba Wapômbênj halam môlô ek nôômô aênj. 2 *Ba intu notauvinj am anônj binj ma nôômô labalina imbinj avômalô. Nômô malinjyaô ma malainj takatu ba môlôviyanj êv hadênj môlô ma noja lôk lemimmavi iyom esak unim lemimhavinj. 3 *Lovak Mathenj hatak kapôlônjinj donjom halôk alalô ba nubuvi am esak yak nôômô yôhok êj. 4 Kilisi anênj linjkupik ma donjom, ma Lovak Mathenj ma donjom aênj iyom. Ma Wapômbênj halam alalô sapênj ek nanêm malenj ek nôôm donjom iyom. 5 Ma Anyô Bênj ma donjom, ma êvhavinj ma donjom aênj iyom, ma ithik njanj ma donjom aênj havinj. 6 *Ma Wapômbênj donjom ma Kamikbênj donjom aênj iyom. Yani habibôm hayô hêk alalô lôkthô vov ma hadum ku hathak alalô lôkthô ma hamô alalô lôkthô kapôlônjinj.

7 *Ma Kilisi habi anênj wapôm sam hadênj alalô tomtom hatôm yanida anênj lahavinj. 8 Hatôm Wapômbênj anênj kapyâ bôk hanañ nena,

“Yani hamô anênj nê vovak lu,

ma halom i hatôm nê ku koladônj ba ethak vulinj ba i,

ma hik anênj wapôm sam hadênj anênj avômalô.”

Kapyâ Yêj 68:18

9 *Ma abô atu ba enañ nena, “ethak vulinj ba i” hik thô nena yani bôk halôk ba halêm pik. 10 Ma ôpatu ba halôk ba halêm, yanida intu hathak ba

---

* 4:1: Kol 1:10   * 4:2: Kol 3:12-13   * 4:3: Kol 3:14-15   * 4:6: 1Ko 12:6   * 4:7: Lom 12:3,6   * 4:9: Jon 3:13

hi leŋ lôkthô anêŋ vuliŋ ek êmbôlô nômkama sapêŋ ba êyô siŋ. ¹¹ *Ma yanida intu habi anêŋ wapôm sam ba doho ibitak aposel, ma doho plopet, ma doho ñê enaŋ Abô Mavi hadêŋ ñê daluk, ma doho ŋasakiŋ, ma doho kêdôŋwaga êdôŋ avômalô hathak Wapômbêŋ anêŋ abô. ¹² Yani habi anêŋ wapôm sam hadêŋ avômalô takêŋ ek nêpôpêk Wapômbêŋ anêŋ avômalô mathenŋ sapêŋ ek nindum ku nênem avômalô sa ek embatho Kilisi anêŋ liŋkupik loŋ ek imbitak lôklokwaŋ. ¹³ *Ku takêŋ lôkthô tem ni ba ni ende ba alalôaniŋ aêvhaviŋ lôk auk esak Wapômbêŋ Nakaduŋ imbitak bêŋ lôk indum ek alalô sapêŋ nambitak kapôlôŋiŋ doŋtom. Êŋ ma tem alalô nambitak êtôm anyô talaŋ te atu ba halumbak ba anêŋ daim êtôm Kilisi da.

¹⁴ Êŋ ma tem miŋ namô êtôm avômena esak loŋbô ami. Ma ñê takatu ba êdôŋ abôyaŋ lôk êbôlêm loŋôndê ek nesau alalô ek nimbuliŋ alalôaniŋ aêvhaviŋ ma tem miŋ hatôm nêyôkwiniŋ alalôaniŋ aêvhaviŋ ni ba êlêm êtôm lovak hayuv baselak vuak lôk ŋgwêk hik ami. ¹⁵ *Mi, alalô leŋŋimbiŋ avômalô ba nanaŋ abô avanôŋ iyom êndêŋ i. Adum aêŋ ma tem nandumbak ba nambitak êtôm Kilisi da. Yani ma avômalô êvhaviŋ sapêŋ iniŋ wakadôk. ¹⁶ Yani havalonŋ leŋviŋkupik lôbôlôbô sapêŋ ba hagêgê loŋ hathak doŋtom. Bu tomtom da idum iniŋ ku ba idum leŋviŋkupik takêŋ halumbak bêŋ lôk lôklokwaŋ ma leŋŋhaviŋ i.

Nosopa loŋôndê lukmuk

---

* **4:11:** 1Ko 12:28   * **4:13:** Kol 1:28   * **4:15:** Kol 1:18; 2:19

17 *Aêḡ ba yenaḡ abô te hêk ek yanaḡ imbiḡ mômô. Ma yahanaḡ hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ nena miḡ nôômô êtôm ḡê daluk ethak êmô aêḡ esak loḡbô ami. Mi, iniḡ auk ma nôôm oyaḡ. 18 Lôm iniḡ eyala nôômkama ma hatôm êmô mo-maḡiniḡ bêḡ kapô denaḡ. Thêlôniniḡ auk ma thek-thek lôm iniḡ auk mavi mi ba intu êmô daimbô ek Wapômbeḡ anêḡ lôkmala. 19 Thêlô kapôlôniniḡ halôm biḡ hathak kambom ba intu êv i vidon ek nesopa iniḡ thethaḡak ma miḡ mama ami. Lôm maleḡniḡkilik ek nindum nôôm lôḡḡlôniniḡ lomaloma ni ba ni.

20 Ma doḡtom sêbôm atu ba ôêvhaḡiḡ Kilisi ma êdôn mômô hathak loḡôndê yaḡda. 21 Ma olaḡô abô hathak yani ba ôêvhaḡiḡ yani ma êdôn mômô hathak abô avanôniniḡ takatu ba hêk Yisu kapô. 22 *Ba êdôn aêntêk. Kapôlômim bô hathak havôv mômô ek osopa thethaḡak lomaloma takatu ba hasau mômô ek imbuliniḡ mômô. Ba intu notak kapôlômim bô takatu ba osopa 23 *ek Wapômbeḡ indum mômônim auk imbitak lukmuk anôniniḡ. 24 *Ma noja kapôlômim lukmuk takatu ba Wapômbeḡ hapesaḡ ek numbitak êtôm yanida esak anêḡ matheḡ lôm thêthôniniḡ anôniniḡ.

25 *Aêḡ ba notak abôyaḡ. Alalô tomtom bôm abitak hatôm leḡviḡkupik doḡtom yôv ba intu nonaḡ abô avanôniniḡ imbiḡam. 26 *Mômô lemim-maniḡ ma noyabiḡ am ek miḡ nundum kambom

---

* 4:17: Lom 1:21; 1Pi 1:14   * 4:22: Lom 8:13; Kol 3:9   * 4:23: Lom 12:2   * 4:24: Stt 1:26; Kol 3:10   * 4:25: Sek 8:16; Kol 3:8-9
* 4:26: Sng 4:4; Jem 1:19-20

ami. Wak hamiņ denaņ ma nopesaņ unim lemmaniņ êņ ma miņ noyabiņ endeba wak êndôk jalôm ami ²⁷ ek batu miņ node loņ ek Sadaņ imbitak êyô ba êlêm ami.

²⁸ Môlô te anyô vani ma etak anêņ vani. Ma indum ku mavi esak baņ ek êpôm nôm. Êņ ma yani hatôm nêm avômalô vi atu ba nômkama mi sa.

²⁹ *Oyabiņ vembôlêk esak abô kambom. Onaņ abô mavi iyom ek embatho môlôviyaņ loņ ek nêm i sa lôk nêm Wapômbêņ anêņ wapôm êndêņ avômalô takatu ba elañô.

³⁰ *Miņ undum Wapômbêņ anêņ Lovak Matheņ kapô malaiņ ami. Lemimimbi nena Lovak Matheņ ma Wapômbêņ anêņ sêk atu ba bôk habutiņ haviņ o endeba yani enja o lôk avômalô takatu ba hêv i vuli hêk kambom anêņ ku êndêņ waklavôn pik lo leņ anêņ daņ.

³¹ *Môlô notak kobom ômô lôkthaņgo lôk lemimmaniņ ketheņ lôk lemimņaņa ba olam kaêk lôklala ma othaņ anyô vi hathak abô kambom. Avanôņ biņ, notak kapôlômim kambom lomaloma takatu ba lemimhabi hathak anyô yaņ. ³² *Ma miņ nundum aêņ ami. Mi, nundum mavi êndêņ môlôviyaņ lôk nônêm kapôlômim êndêņ i. Ma otak kapôlôm ek ôpatu ba hadum kambom hadêņ o êtôm Wapômbêņ bôk hatak kapô hathak môlônim kambom hathak Kilisi anêņ athêņ.

---

* **4:29:** Kol 4:6   * **4:30:** Ais 63:10; Ep 1:13-14; 1Te 5:19   * **4:31:** Kol 3:8   * **4:32:** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13

5

Nômô êtôm deda anêḡ avômena

¹*Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômena ba lahaviḡ môlô bêḡ anôḡ ba intu nosopa vaḡgwam. ²*Ma nômô lôk lemimimbiḡ avômalô vi êtôm Kilisi bôk lahaviḡ alalô ba hêv ida ek hêv alalô sa. Yani hêv anêḡ lôkmala hadêḡ Wapômbêḡ hatôm da atu ba ôv vasiḡ mavi anôḡ.

³Môlô nômô daimbô ek sek waliliḡ lôk kobom lelaik lomaloma ma notak malemimkilik. Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathêḡ ba kobom takêḡ ma miḡ mavi ek môlô ami. ⁴Ma miḡ nonaḡ abô kambom mena abô lokbaḡ lôk abô sop esak nôm mama ami. Abô takêḡ ma kambom ek môlô ba notak ma nonaḡ lemimmavi iyom êndêḡ Wapômbêḡ. ⁵*Odaḡô, abô avanôḡ ma aêntêk. Wapômbêḡ tem miḡ enja ḡê takatu ba ethak idum sek waliliḡ lôk idum kobom lelaik lomaloma ma maleḡḡkilik thô ami. Maleḡḡkilik ma hatôm êv yeḡ hadêḡ ḡḡôk. Nê takêḡ tem miḡ nêḡmô Wapômbêḡ lo Kilisi iniḡ loḡ lôkliḡyak kapô ami. ⁶*Wapômbêḡ anêḡ lamaniḡ hathak hapôm ḡê leḡôndôḡ kôtôḡ takatu ba idum nôm takêḡ. Ba intu oyabiḡ o ek anyôla miḡ esau o esak abô oyaḡ oyaḡ ami. ⁷Aêḡ ba oyabiḡ o ek miḡ ombêḡ imbiḡ i ami.

⁸*Sêbôk ma môlô hatôm momaḡḡiniḡ, ma donḡtom lêk ma Anyô Bêḡ hadum ba môlô hatôm deda. Ba intu nômô êtôm deda anêḡ avômena. ⁹Deda anêḡ anôḡ ma aêntêk. Alalô nandum mavi lomaloma ba

* **5:1:** Mat 5:48   * **5:2:** Kis 29:18; Hib 10:10   * **5:5:** 1Ko 6:9-10; Kol 3:5   * **5:6:** Lom 1:18; Kol 2:4,8   * **5:8:** Jon 12:36; Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9

nasopa loŋôndê thêthôn ma nabalon nôm avanôn loŋ¹⁰ lôk nambôlêm malêla takatu ba Anyô Bêŋ lamavi hathak. ¹¹ Ma avômalô takatu ba idum momaŋiniŋ anêŋ ku, ma miŋ undum ku êŋ dokte imbiŋ i ami. Ku êŋ ma anêŋ anôn mi ba miŋ undum ami. Mi, nuŋgwik kambom êŋ thô ni yaiŋ ek avômalô lôkthô nêgê. ¹² Nôm mama bêŋ ek nenaŋ abô esak nê leŋôndôn kôtôn iniŋ kambom takatu ba idum hamô loŋ kapô. ¹³ *Ma donjom deda habi hayô hêk nôm takêŋ, êŋ ma hik thô nena nôm takêŋ ma kambom anôn ¹⁴ *ek malê nena deda habi hayô hêk ma nôm kama sapêŋ habitak yaiŋ. Ba intu nôm takêŋ tem imbitak deda imbiŋ hatôm abô atu ba hanaŋ nena,

“Môlô takatu ba ôêk sôm,
numbiyô ênjêk ŋama.

Ma Kilisi tem imbi êyôn gêk môlô êtôm deda.”

¹⁵ *Aêŋ ba noyabiŋ am ek nômô êtôm nê lôkauk ma miŋ êtôm nê auk mi ami. ¹⁶ Kambom loma-loma lêk habitak lôklokwaŋ ba intu nobatho am loŋ lôklokwaŋ esak mavi lomaloma. Yakô wakma êŋ ni oyaŋ. ¹⁷ Ba intu numiŋ lôklokwaŋ ek nôpôm Anyô Bêŋ anêŋ lahaviŋ. Ma miŋ nômô êtôm nê auk thônôthôn ami. ¹⁸ *Lôk miŋ nondo molo esak waiŋ atu ba tem imbuliŋ môlô ami. Mi, notak Lovak Mathen ek êmô môlô kapôlômim siŋ. ¹⁹ *Êŋ ma tem nônêm yeŋ imbiŋam wak nômbêŋ intu, yeŋ takatu ba hêk kapya yeŋ lôk ebam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ ma yeŋ atu ba mathen. Nônêm yeŋ takêŋ

---

* **5:13:** Jon 3:20-21   * **5:14:** Ais 26:19; Lom 13:11   * **5:15:** Kol 4:5   * **5:18:** Luk 21:34   * **5:19:** Kol 3:16

lôk kapôlômim ni êndêñ Anyô Bêñ. ²⁰ *Wak nômbêñ intu sapêñ ma nônêm lemimmavi êndêñ Kamik Wapômbêñ esak nômkama sapêñ esak alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ athêñ.

Anyô lo avi ewa i iniñ abô

²¹ *Môlô othak ôyê Kilisi anêñ athêñ nena mathen ba intu nômo môlôviyañ vibin.

²² *Môlô avi takatu ba bôk owa anyô yôv ma nômo vônimi vibin êtôm atu ba ômô Anyô Bêñ vibin ²³ *ek malê nena yamalô hamô vulin ek yanavi hatôm atu ba Kilisi hamô vulin ek avômalô êvhavinj lôkthô. Kilisi ma avômalô ôdônj êvhavinj iniñ wakadôk ma avômalô ôdônj êvhavinj ma Kilisi anêñ linjkupik. Yanida intu hêv i bulubin. ²⁴ Avômalô êvhavinj ethak êmô Kilisi vibin ma aêñ iyom ma yanavi êmô yamalô vibin esak nômkama lôkthô.

²⁵ *Ma môlô anyô, lemimimbij vônimi êtôm Kilisi lahavinj avômalô ôdônj êvhavinj ba hêv anêñ lôkmala ek hêv i sa. ²⁶ *Yani hadum aêñ ek êmbôkwijn anêñ avômalô ôdônj êvhavinj iniñ kambom esak ñañj lôk abô avanônj ek nimbital mathen. ²⁷ *Yani hadum aêñ ek avômalô ôdônj êvhavinj nimbital êtôm avi muk te atu ba palumbak mavi lôk linjinj mavi ma lelaik lo pôpô mi ma êmô mathen ma kambom mi. Êñ ma Kilisi tem endom avi êñ êndêñ yanida. ²⁸ Aêñ iyom môlô anyô lemimbij vônimi êtôm atu ba lemimhavinj lemvimkupik. Ôpatu ba lahavinj yanavi ma hatôm lahavinj yanida.

* **5:20:** Kol 3:17   * **5:21:** 1Pi 5:5   * **5:22:** Kol 3:18; 1Pi 3:1

* **5:23:** 1Ko 11:3; Ep 1:22   * **5:25:** Kol 3:19; 1Pi 3:7   * **5:26:**

Tit 3:5   * **5:27:** 2Ko 11:2; Kol 1:22

29 Anyô late miñ hapôlik hathak yanida liñkupik ami. Mi anôñ, havakôñ ba hayabiñ mavi hatôm Kilisi hadum hadêñ avômalô êvhaviñ ³⁰ ek malê nena alalô tomtom ma hatôm anêñ liñkupik anêñ lôbôlôbô.

³¹ *Hatôm Wapômbêñ anêñ kapya hanañ nena, “Anyô tem etak lambô lo talêbô ma esak doñtom imbiñ yanavi ek thai nimbitak êtôm kupik doñtom iyom.” *Môñ Anôñ 2:24*

³² *Abô êñ ma abô lôk kup anôñ biñ. Ma doñtom yahayala nena hanañ hathak Kilisi lôk avômalô êvhaviñ. ³³ Ba intu môlô anyô tomtom lemimbiñ vônimi êtôm oda lemhaviñ oda. Ma môlô avi nôñêm athêñ bêñ êndêñ vônimi.

6

Avômena lôk lami iniñ abô

¹ *Avômena, môlô ma Anyô Bêñ anêñ ba intu nosopa lemami lo lemtami iniñ abô. Êñ ma mavi.

² *Wapômbêñ anêñ tabô balabuñ laumiñ takatu bute hanañ nena, “Nodovak lemami lo lemtami.” Abô balabuñ êntêk êñ ma balabuñ môñ atu ba Wapômbêñ habutiñ abô hathak ba hanañ, ³ “Udum aêñ ma tem nômô mavi êmô pik sawa daim.”

⁴ *Ma yahanañ hadêñ môlô avômena iniñ lami nena noyabiñ nalumi mavi lôk noto i ma nôndôñ i êtôm Anyô Bêñ anêñ lahaviñ. Ma miñ nondela iniñ auk ba nundum i leñiññañ ami.

Alañsi lôk iniñ ñê ku iniñ abô

---

* **5:31:** Mat 19:5   * **5:32:** ALK 19:7   * **6:1:** Kol 3:20   * **6:2:** Lo 5:16   * **6:4:** Sng 78:4; Snd 22:6; Kol 3:21

5 *Môlô nê takatu ba unim alañ êmô* nosopa unim alañ takatu ba êmô pik iniñ abô. Nônêm athêñ bêñ êndêñ i ma nômô thêlô vibiñ. Nundum aêñ lôk kapôlômim êtôm udum Kilisi da anêñ ku. 6 Ma miñ nundum unim alañ anêñ ku mavi êndêñ wak takatu ba êmô haviñ môlô iyom ami. Mi, nundum unim ku mavi wak nômbêñ intu sapêñ, êndêñ wakma atu ba êmô mena miñ êmô ami. Wapômbêñ lahaviñ nundum ku êñ lôk kapôlômim êtôm udum Kilisi môlônim alañ anêñ ku. 7 Nundum unim ku lôk lemimibiñ êtôm udum Anyô Bêñ anêñ ku ma miñ anyô iniñ ku ami. 8 *Lemimimbi nena Anyô Bêñ tem nêñ vuli êndêñ avômalô tomtom esak iniñ ku mavi takatu ba idum, nê êmô alañsi vibiñ lôk nê takatu ba idum ida iniñ ku haviñ.

9 *Ma môlô alañ takatu ba oyabiñ unim nê ku, noyabiñ i mavi. Miñ onañ abô takatu ba indum thêlô nêkô ami. Lemimimbi nena môlô lôk thêlô unim Alañ ma donjom iyom hamô malak leñ. Yani tem indum abô ma miñ hathak lahabi avômalô iniñ athêñ lôk ku ami. Mi, hathak hadum kobom donjom hadêñ avômalô lôkthô ba intu noyabiñ am.

Noba Wapômbêñ anêñ nômkama vovak

10 Êntêk ma yenañ abô anêñ dañ ba nodañô katô. Numiñ lôklokwan esak Anyô Bêñ anêñ lôkliñyak

---

* 6:5: Kol 3:22-23; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:5: Nê takatu ba iniñ alañ êmô ma anêñ ôdôñ aêntêk. Gavman anêñ abô majañ hanañ nena thêlô miñ hatôm netak iniñ ku lôk alañsi ami. Doho ma bôk ik vovak ba êv yak ba nê lovak hathak vovak ewa i hatôm iniñ nê ku. Ma doho ma êv vuli. Ma doho miñ êwê iniñ viyañ ami. Ma doho ma lami ma iniñ alañsi êmô ba intu nali ibitak aêñ. * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * 6:9: Lom 2:11; Kol 4:1

bêḅ. ¹¹ *Sadaḅ anêḅ auk loḅ kapô hadum ek esau môlô ba intu noba Wapômbêḅ anêḅ nômkama vovak sapêḅ êndôk am ma numbiyô numiḅ ek uḅḅwik vovak. ¹² *Alalô ik vovak hadêḅ ḅḅôkba lôk ḅḅôk lôk athêḅ ma ḅḅôk takatu ba eyabiḅ pik anêḅ momaḅiniḅ lôk ḅḅôk bomaḅ takatu ba êmô leḅ. Ma miḅ alalô ik vovak hadêḅ ḅê pik ami.

¹³ Aêḅ ba noba Wapômbêḅ anêḅ nômkama vovak sapêḅ ek waklavôḅ kambom êḅ hayô, ma tem numiḅ lôklokwaḅ ba uḅḅwik vovak mavi endeba anêḅ daḅ ma tem numiḅ denaḅ. ¹⁴ *Numiḅ lôklokwaḅ ba nobaloḅ abô avanôḅ loḅ êtôm bokḅḅôp vovak atu ba ovak hayô hêk lemimmalim. Ma nobaḅḅiḅ kobom thêthôḅ êtôm moko bôbôḅiḅ. ¹⁵ *Ma nôpôpêk am ek nonaḅ Wapômbêḅ anêḅ Abô Mavi takatu ba hêv labali. Udum aêḅ, ma hatôm uik vemimkapô bokḅḅôp ek vovak. ¹⁶ Lôk nobaloḅ unim ôêvhaviḅ loḅ êtôm moko ek uḅḅwik ḅḅôk kambom atu anêḅ kôm lôk atum sapêḅ vôkê. ¹⁷ *Ma noja bulubiḅ atu ba Wapômbêḅ hêv hadêḅ môlô êtôm kulunḅ thekthek. Lôk noja Lovak Mathêḅ anêḅ biḅ vovak, êḅ ma Wapômbêḅ anêḅ Abô. ¹⁸ *Ma notêḅ mek ek nômkama lôkthô êtôm wak sapêḅ esak Lovak Mathêḅ anêḅ lôklokwaḅ ba nonaḅ injik yani liḅ ek nêḅ môlô sa. Lôk nômô lêlê ma notêḅ mek lôk lemimvidonḅ ek avômalô mathêḅ lôkthô.

¹⁹ *Ma notêḅ mek ek ya imbiḅ ek Wapômbêḅ

---

* **6:11:** Lom 13:12; 2Ko 10:4   * **6:12:** 1Pi 5:8-9   * **6:14:** Ais 11:5; 59:17; 1Te 5:8   * **6:15:** Lom 10:15   * **6:17:** Hib 4:12
 * **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2; 1Te 5:17   * **6:19:** Kol 4:3-4; 2Te 3:1

nêm abô êndêñ ya ek yañgik Abô Mavi anêñ auklon kapô thô ma miñ yakô ami. ²⁰ *Lêk ma yahamô koladôñ hathak yahawa Wapômbêñ anêñ abôlêk ba yahanañ Abô Mavi êñ. Aêñ ba noten mek ek yandum yenañ ku dedaun mavi ba yanañ abô êñ bêñ ma miñ yakô ami.

Abô anêñ dañ lôk mek

²¹ *Tikikus tem enañ êndêñ môlô esak malêla takatu ba hapôm ya ek noyala nena yahamô aisê. Yani ma aiyañ anôñ te ba hadum Anyô Bêñ anêñ ku dedaun mavi. ²² Ma yahêv yani ba hathôk ek ênjê môlô ba enañ esak malêla takatu ba hapôm yêlô ek indum môlô lemimmavi.

²³ Alalôaniñ Kamik Wapômbêñ lo Anyô Bêñ Yisu Kilisi nêñem yôhok êndêñ môlô yenañ aiyañ sapêñ ma nindum ek môlô lemimimbiñ am lôk unim ôêvhaviñ imbitak lôklokwañ. ²⁴ Wapômbêñ anêñ wapôm êmô imbiñ môlô lôk avômalô nômbêñ atu ba lemimhaviñ alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.

---

* **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9   * **6:21:** Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Ti 4:12

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a